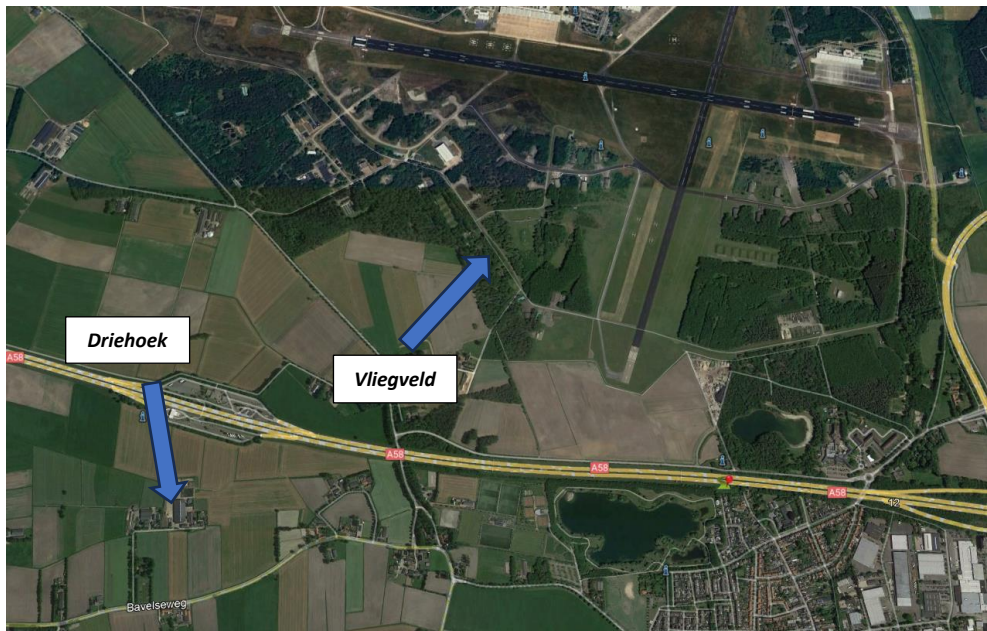

Oorlogsdagboek van Maria Jansen

Maria Jansen werd geboren op 1 februari 1902 te Gilze. Ze overleed 23 februari 1987 te Gilze. De laatste jaren van haar leven woonde zij in Huize Sint Franciscus in Gilze.

Maria woonde op Verhoven¹ A35 (bij de omnummering van huisnummers in 1949 op nr. 12). Nu heet die straat Driehoek.

Luchtfoto Google Earth

¹ Buurtschap aan de westzijde van Gilze

Het boek begint op 1 januari 1944

Nieuwjaar 1944. Wat zal het nieuwe jaar ons brengen? Men zegt dat het ons de vrede zal brengen maar dat we dan eerst nog wel veel mee zullen moeten maken. Men zegt dat er dit jaar de invasie zal komen en dat er dan alles verwoest zal worden. Laten we maar op Gods bescherming vertrouwen. Deze eerste dag is toch al rustig verlopen.

2 januari 1944. Om zes uur 's morgens horen we de Tommy² al vliegen. 's Avonds ook een enkele Tommy. Verder alles rustig.

3 januari 1944. Ook alles rustig

4 januari 1944. 's Morgens om half tien al luchtalarm. Om half elf weer veel Engelsen, er werd flink geschoten. Om drie uur weer luchtalarm. Er komen Engelse jagers en schieten vier Duitse toestellen neer, ze vielen op de Bolberg³, Molenschot en twee op het vliegveld.

5 januari 1944. Weer luchtalarm, maar er is niets gebeurd.

6 januari 1944. Overdag rustig, 's nachts het afweergeschut even geschoten.

7 januari 1944. Het is bewolkt en regenachtig, toch komen er veel vliegtuigen over. Het afweergeschut begint te schieten. Er komt een Amerikaans vliegtuig brandend naar beneden. De brandende stukken vallen alle kanten op. Er zijn acht doden te betreuren. Twee konden nog levend omlaag komen. Eén kon er ontvluchten. In de avond weer schieten van het afweergeschut.

8 januari 1944. Vandaag weer rustig. In de avond weer even schieten.

9 januari 1944. Alles is rustig geweest vandaag.

10 januari 1944 Overdag alles rustig. 's Avonds nog even geschoten met het afweergeschut.

² Tommy andere naam voor Engelse vliegtuigen

³ Buurtschap aan de zuidzijde van Gilze

11 januari 1944. Vandaag om half twaalf luchtalarm. Er was maar een enkel vliegtuig te zien. Het afweergeschut schoot erop zonder iets te raken.

12 januari 1944. Vandaag erg mistig, alles rustig.

13 januari 1944. Een rustige dag geweest

14 januari 1944 Tweemaal luchtalarm, er kwamen toch maar een paar vliegtuigen over. 's Avonds nog een harde klap, wat het geweest is weet ik niet.

15 – 20 januari rustige dagen

21 januari 1944. Vandaag zijn er weer een paar Engelse vliegtuigen over gekomen.

22 januari 1944. Vandaag een rustige dag. 's Avonds om 10 uur nog luchtgalarm, echter niets gebeurd

23 januari 1944. Om half vijf luchtalarm, en vijf minuten erna zijn er de Engelsen al. Er wordt flink op geschoten. Zij hebben ook bommen gegooid, waar dat weet ik nog niet. In de avond komen er nog vliegtuigen over, er wordt ook op geschoten. De bommen zijn weer aan de kant van Hulten gevallen, een paar boerderijen hebben er veel mee geleden. Ook op het vliegveld zijn er gevallen.

24 januari 1944. Tweemaal luchtalarm, heel veraf hoorde men wel bonzen, maar hier is alles rustig geweest.

25 januari 1944. Vandaag is het een spannende dag geweest. Omstreeks twee uur luchtalarm, al spoedig zijn Tommy's te horen. Na een tijdje rond gevlogen te hebben beginnen ze hun bommen uit te gooien. Ze waren er nogal veel naast. Op den Bolberg gooiden ze een kippenhok in elkaar, bij Fr. Hoevenaars van de molen hebben ze ook veel schade gedaan. Verder vielen er nog op een akker op Verhoven en aan de Rielsedijk. Een uur later is het weer luchtalarm, er zijn weer Engelsen, maar ze bombarderen niet meer.

26 januari 1944. Vandaag geen Engelsen geweest. De Duitsers hebben druk gevlogen, er viel een stuk van een vliegtuig op een schuur in Hulten waardoor de schuur afbrandde.

27 januari 1944. Rustig geweest vandaag.

28 januari 1944. Overdag rustig geweest. In de avond komen er nog Engelsen over. Het is luchtalarm op het vliegveld. Er wordt nog op geschoten. Ze hebben bommen gegooid op het vliegveld en op Hulten bij de kerk en op meer plaatsen in Hulten.

29 januari 1944. Voor de middag al luchtalarm. Even dachten we de vliegtuigen te horen maar ze vliegen toch door. Na de middag weer luchtalarm, er komen enige jagervliegtuigen heel laag over, ze schieten er op en de vliegtuigen schieten ook. Er zijn nog kogels door de huizen gegaan. In de avond komen er nog Tommy's over. Door de afweer is nog geschoten. Er worden onder Riel nog brandbommen uitgeworpen. Vanmiddag is er nog een granaat van het afweergeschut op de schuur gekomen. Er waren vijf pannen kapot en de scherven zaten in het houtwerk.

30 januari 1944. Vier of vijfmaal luchtalarm, maar er is gelukkig niets te doen geweest als nu en dan enige Engelsen over komen vliegen.

31 januari 1944. Vandaag is het een angstige dag geweest, omstreeks half drie luchtalarm. Kort daarna zag men de vliegtuigen al. Het was een hevig bombardement. Een bom kwam achter het huis op de wei terecht. Er is veel glas kapot en veel pannen verschoven en kapot. Ze hebben ook door het dak geschoten, zo dat de spanen van een balk af zijn. Ze schijnen het vliegveld goed geraakt te hebben, er is een grote brand geweest.

Men zegt dat Hulten ook veel geleden heeft. De scherven van de bom die op de wei gevallen is zijn nog door de pannen op het hooi gevallen. Eén is er boven de staldeur in de muur gedrongen. Aan de voorkant aan de hoek van de stal is ook nog een stukje afgeslagen. Het kippenhok heeft er ook al mee geleden. Er is een wand van losgeslagen. Men zegt dat het Amerikaanse bommenwerpers waren. Nu, ze hebben nogal niet veel naast het vliegveld gegooid! Naar ik heb gehoord zijn er toch geen burgers mee gedood, waar we O.L. Heer wel voor mogen bedanken.

Februari 1944

1 februari 1944. Vandaag wel een keer of drie alarm bij het geschut. En af en toe kwam komt er wel een Tommy over maar alles is rustig geweest.

2 februari 1944. Vandaag wel een keer luchtalarm bij het geschut. Vanavond hoorde men af en toe een vliegtuig. Verder alles rustig. Op Hulten en Nerhoven vertrekken de mensen naar veilige plaatsen.

3 februari 1944. Om negen uur al luchtalarm maar er kwamen geen Engelsen. In de avond hoort men af en toe een Tommy maar alles blijft rustig.

4 februari 1944. Om elf uur luchtalarm, het sneeuwt dat men er niet doorheen kon kijken, toch kwamen er veel Engelsen over. Er werd flink onder geschoten maar ze vlogen door. Het was weer even veilig, maar dan weer direct alarm. Ze kwamen weer terug van Duitsland. Tot half twee toen bliezen ze veilig. In het dorp was het ook luchtalarm geweest.

5 februari 1944. Vandaag is het rustig geweest. In de voormiddag is er een Engels vliegtuig boven het vliegveld aan het rondvliegen geweest. Vanavond hoort men af en toe een Tommy brommen.

6 februari 1944. Rustige dag geweest.

7 februari 1944. Vandaag weer rustig geweest. Op 't Moleneind⁴ beginnen de mensen ook al weg te trekken.

8 februari 1944. Vandaag rustig geweest. In de avond eerst een harde klap net alsof er een vliegtuig viel. Even daarna schiet het afweergeschut. Dan omstreeks acht uur wordt er luchtalarm gegeven. Er gebeurt echter niets. Alsof er af en toe een Tommy is waar ze wat op schieten. Om half negen wordt er weer veilig geblazen. Toch komen er nog enkele vliegtuigen over.

⁴ Klein buurtschap aan de westzijde van Gilze, ten noorden van buurtschap Verhoven

9 februari 1944. Op den achtermiddag luchtalarm geweest. Er kwamen een paar Engelsen. Er is echter niets gebeurd.

10 februari 1944. Vandaag is het een verschrikkelijke dag geweest voor Gilze. Om ongeveer kwart voor een luchtalarm. Het is een buiige lucht, het hagelt en sneeuwt, maar de Amerikanen gooien hun bommen maar uit zonder dat ze een goed zicht hebben. Het resultaat is verschrikkelijk.

Ze hebben hun bommen langs de Alphenseweg, in de Molenstraat, op den Heuvel, vooraan in de Oranjestraat op de lederfabriek van C. Hoevenaars, bij de Steenakkerstraat⁵ en in de akker tussen de Nieuwstraat en de Ridderstraat. In de Molenstraat zijn twee huizen totaal vernield. Bij een gezin is een 12 jarig meisje op slag gedood, in het andere gezin is er één naar het ziekenhuis vervoerd.

De glasschade is verschrikkelijk. Van de Molenstraat tot aan het einde van de Ridderstraat en de Steenakkerstraat is er bijna geen ruit meer heel. Er is ook een bom gevallen van P. van Gool in de Steenakkerstraat en tegen de woning van A. Hendriks. Daar was de vrouw ook lichtgewond. Wij hebben tijdens de aanval in de kelder gezeten. Het raam stond te trillen en rammelen zoals het nooit tevoren gedaan heeft. Er zijn ongeveer 60 bommen op Gilze gevallen. God heeft ons wel gespaard dat er maar één dode is.

11 februari 1944. Vannacht om kwart voor twaalf komen ze een oproeping brengen dat alle mannelijke gezinsleden op het vliegveld moeten werken.

Het is een heldere dag, er is twee keer luchtalarm geweest maar er zijn gelukkig geen Engelsen gekomen. De geestelijken gingen ook om een Ausweis⁶ vragen omdat als er iets zou gebeuren op het vliegveld de mensen konden bijstaan.

De mensen begonnen hoe langer hoe meer weg te trekken. Wij zijn vandaag voor C. Hoevenaars een kippenhok schoon wezen maken om er in te wonen in Ulicoten.

12 februari 1944. Vandaag alles rustig. Vanavond hoort men af en toe een Tommy brommen.

⁵ Oude naam van de burgemeester van Poppelstraat

⁶ Document dat toestemming gaf om ergens te mogen komen.

13 februari 1944. Vandaag zondag hebben alle mannen weer op het vliegveld moeten gaan werken. Er zijn wel enige Engelsen overgekomen, maar er is toch niets gebeurd.

14 februari 1944. Het is weer een lange dag geweest vandaag. Omstreeks tien uur luchtalarm. Ik was in de kerk, het was een lijkmis voor Jac. Voermans. Eerst hoorde men schieten, toen hoorde men de vliegtuigen omlaag duiken en de bommen huilen. In de kerk was het een hele consternatie, er waren vrouwen die begonnen te schreien, maar de pastoring met de H. Mis toch door. Naar het kerkhof mochten alleen de naaste verwanten.

Er zijn veel bommen in het dorp gevallen. In de Raadhuisstraat en in de Oranjestraat. Gelukkig allemaal achter de huizen. Op de fabriek van P. Jacobs zijn er drie gevallen vlak bij de molen. Het pakhuis heeft veel geleden. Op het Moleneind op de schuur van J. Goosen achter het afweergeschut en hier en daar nogal meer.

Op het vliegveld moeten er zeer veel gevallen zijn. Maar bij al die vernieling heb ik nog niet van doden of gewonden gehoord. God heeft ons weer op bijzondere wijze beschermd. Wij hebben C. Hoevenaars vanmiddag weggebracht. Men ziet op de wegen en in het dorp overal wagens die vertrekken. Het is een ware volksverhuizing, hoelang zullen wij hier nog zitten?

15 februari 1944. Vandaag drie keer alarm maar niets gebeurd. In de avond om half negen komen er nog Engelsen die één voor één bommen gooien.

16 februari 1944. Vandaag ben ik nog in het dorp geweest, er zijn straten die schijnen uitgestorven te zijn, alles is weg. Vandaag hebben ze ook de plakaten aangeplakt waarbij men met strenge straffen bedreigd wordt, voor mannen die niet op het vliegveld komen werken, aan degenen aan wie het aangezegd is. Het is verboden zonder vergunning te vertrekken, die het gedaan hebben zullen moeten terugkeren. Het is een angstige tijd net zo erg als in de eerste oorlogsdagen.

17 februari 1944. Vandaag hebben we besloten om te vertrekken, gedeeltelijk naar Ulicoten en het leeg vee naar onze Kees. Wij blijven met ons vieren voorlopig nog hier. Vandaag alles rustig geweest.

19 februari 1944. Vandaag zijn vader en moeder naar Ulicoten vertrokken. Het is vandaag rustig geweest. Vanavond komt er nog een enkele Tommy over gebromd. Vannacht om kwart voor twaalf viel er een zware bom. In de nacht is er nog twee maal luchtalarm geweest, om goed zes uur was het veilig.

20 februari 1944. Vandaag een keer of drie luchtalarm geweest. In de voormiddag hebben ze nog geschoten met het afweergeschut. Verder is er niets gebeurd. Vannacht is het een onrustige nacht geweest. Er zijn mensen die wel drie uur in de schuilkelder gezeten hebben. Er zijn acht bommen gevallen, allen op het vliegveld en bij het afweergeschut.

21 februari 1944. Vandaag twee of drie keer overdag luchtalarm. Vanavond om negen uur weer luchtalarm, dan weer veilig, dan even daarna weer onveilig, er is echter niets gebeurd.

22 februari 1944. Vandaag is het een angstige dag geweest. Om zeven uur al luchtalarm. Omstreeks kwart voor elf weer luchtalarm, even erna komen de vliegtuigen al. Ze maken cirkels boven het vliegveld. Ze vliegen nog wat heen en weer om de mensen tijd te geven zich in de schuilkelders te begeven. Dan begint het bombardement.

Dat was iets verschrikkelijks, men moest zijn oren vasthouden omdat men het niet kon uitstaan. Het werd steeds erger, de schuilkelder begon te schudden. Wij waren heel erg bang. Ze zijn ook kortbij gevallen. In de wei bij het bos van P. Oprins, in de Lijndonksewei daar achter in de straat en op de akkers net in de straat. Er zijn daar verschillende gevallen.

Op het vliegveld ontzettend drie grote branden. De ene ontploffing na de andere. Om half twaalf wordt het wat beter. Ik ben aan 't pannenkoeken maken, het is vastenavond⁷. Dan om twee uur gaan we weer even naar de schuilkelder, dan besluiten we den Bavelseweg op te gaan. Ik ben bij Jac Kooien in de kelder geweest. Daar een poos geweest, toen weer terug.

Zo is het een hele dag geweest, dan weer even werken, dan weer in de kelder. Wij hebben onze pannenkoeken in de kelder gegeten. Vandaag zijn de koeien naar Ulicoten gegaan. Neel is meegegaan.

⁷ Dinsdagavond voor Aswoensdag

23 februari 1944. Het is weer drie of vier keer luchtalarm geweest. Omstreeks kwart voor elf voor de eerste maal. Het duurde wel een keer tien minuten eer de vliegtuigen te horen waren. Toen zijn wij de Bavelseweg opgegaan, maar toen wij op de weg kwamen begonnen ze al te vallen. Er zijn er weer veel op het vliegveld gevallen. Ook zijn er nog op de Nerhoven⁸ gevallen. Er zijn huizen mee beschadigd en een jongen van van Poppel is door een scherf gewond.

25 februari 1944. Omstreeks half elf weer luchtalarm. Ik was naar Jac Kooien geweest. Er kwamen veel vliegtuigen over. Ze zijn naar andere vliegvelden geweest, hier is niets gebeurd. Nog een paar keer luchtalarm geweest. Om negen uur kwam Koenraad⁹ weer, zo noemen ze en vliegtuig dat altijd 's avonds komt. Hij heeft weer vier bommen uitgeworpen. Het is te hopen dat ze op het vliegveld liggen. In de nacht hebben ze nog flink geschoten.

26 februari 1944. Vandaag is het erg rustig geweest, nu hebben we weer eens rustig kunnen werken.

28 februari 1944. Vandaag eenmaal luchtalarm geweest, anders alles rustig.

29 februari 1944. Driemaal luchtalarm. In de avond hebben ze nog geschoten, verder niets gebeurd. Vannacht om half twaalf ook nog luchtalarm.

Maart 1944

1 maart 1944. Vandaag eenmaal luchtalarm. Er trokken enige vliegtuigen over. Verder alles rustig.

⁸ Buurtschap aan noordzijde van Gilze

⁹ Vele inwoners van onze gemeente plachten deze Engelse vliegers niet anders te noemen dan 'Koenraad', daarbij min of meer suggererend dat het altijd dezelfde piloot zou zijn die het vliegveld zo trouw met een nachtelijk bezoek vereerde. ' Koenraad was er weer . . . ', hoorde men menigeen de volgende morgen zeggen. Vijf jaar Luchtfront deel 3.

2 maart 1944. Vandaag twee of driemaal luchtalarm geweest. Er trokken wel enkele Tommy's over. Er werd ook wel op geschoten. Anders niets gebeurd.

3 maart 1944. Vijfmaal luchtalarm geweest. Er kwamen veel formaties Engelsen over, er werd op geschoten maar ze zijn allemaal doorgevlogen naar Duitsland.

4 maart 1944. Drie of viermaal luchtalarm. Er trokken er gedurig aan weer over. Hier is echter niets gebeurd.

5 maart 1944. Viermaal luchtalarm. Af en toe een vliegtuig, verder alles rustig.

6 maart 1944. Driemaal luchtalarm. Er trokken er weer over, er werd druk op geschoten.

7 maart 1944. Een rustige dag geweest, om negen uur 's avonds luchtalarm. Er trekken er een paar over.

8 maart 1944. Vandaag zevenmaal luchtalarm geweest. Rond elf uur kwamen er veel vliegtuigen over. Even erna rammelden de ramen. Men zegt het vliegveld Uden¹⁰ gebombardeerd is.

9 maart 1944. Een keer of zes luchtalarm, ver der niets gebeurd.

10 maart 1944. Vandaag alles rustig geweest. Vanavond om half tien luchtalarm, ik heb echter nog geen vliegtuigen gehoord.

11 maart 1944. Vandaag omstreeks half elf luchtalarm. Er komen wel Engelsen over, er wordt nog op geschoten ook.

12 maart 1944. Een rustige dag geweest vandaag. 's Avonds komen er nog Engelsen over.

¹⁰ Hier wordt het vliegveld Volkel bedoeld

13 maart 1944. Vandaag rustig, om negen uur 's avonds luchtalarm. Er komen enkele Tommy's over.

14 maart 1944. Overdag alles rustig. 's Avonds luchtalarm. Men hoort af en toe een Engelse brommen.

15 maart 1944. Vijf of zesmaal luchtalarm geweest. Er zijn wel Tommy's over gekomen, maar er is niets gebeurd. Vandaag 15 maart rond die tijd zou de invasie plaatshebben, er is echter niets gebeurd.

16 maart 1944. Vandaag driemaal luchtalarm, verder niets gebeurd.

17 maart 1944. Vandaag aanhoudend luchtalarm, het is helder weer maar er is toch niets gebeurd.

18 maart 1944. Twee of driemaal luchtalarm, toch niets gebeurd.

19 maart 1944. Vandaag om half twee luchtalarm en omstreeks kwart over vijf weer luchtalarm. Er zijn jagers boven die kringen en strepen trekken. Ik ben maar alleen en ga naar Jac Kooijen. Men hoort ze, verder niets gebeurd.

27 maart 1944. Vandaag geen alarm. In de avond luchtalarm, er vliegen enkele Tommy's over. Vandaag is het geschut¹¹ weggegaan, verder niets gebeurd.

28 maart 1944. Vandaag geen luchtalarm. Toch waren er Engelse vliegtuigen, er werd ook op geschoten.

29 maart 1944. Alles rustig geweest.

30 maart 1944. Enige malen luchtalarm geweest, verder niets gebeurd.

¹¹ Waarschijnlijk wordt hier het luchtdoelgeschut (FLAK) bedoeld dat aan de Bavelseweg stond in de buurt van de boerderij van Brouwers (bij de Omloop). Er stond rondom het vliegveld op diverse plaatsen zwaar luchtdoelgeschut.

31 maart 1944. Vannacht zijn er zes bommen gevallen, het rammelde hard, toch zijn ze op het vliegveld. Vandaag nog een keer luchtalarm.

April 1944

1 april 1944. Om acht uur al luchtalarm. Er zijn enige vliegtuigen, er wordt op geschoten. Ze hebben er één van neergeschoten, hij viel achter Tilburg.

2 april 1944. Vandaag nog geen luchtalarm geweest.

3 april 1944. Vandaag geen luchtalarm geweest.

4 april 1944. Geen luchtalarm, een rustige dag. Vanavond om tien uur vliegen er veel Tommy's, er wordt op geschoten.

5 april 1944. Tweemaal luchtalarm, er komen Engelsen over, er wordt op geschoten.

6 april 1944. Een rustige dag.

7 april 1944. Een rustige dag.

8 april 1944. Rond een uur luchtalarm. Er komen Engelsen over, er wordt op geschoten.

9 april 1944. Rustige dag geweest.

10 april 1944. Drie of viermaal luchtalarm. Er komen Engelsen over, er wordt opgeschoten.

11 april 1944. Enige keren luchtalarm.

12 april 1944. Weer een keer of drie luchtalarm. Hier is niets gebeurd, maar de ramen hebben heel de middag gerammeld.

13 april 1944. Een paar maal luchtalarm.

14 april 1944. Een rustige dag.

15 april 1944. Eenmaal luchtalarm. Er komen vliegtuigen over, er wordt op geschoten.

16 april 1944. Een rustige dag geweest.

17 april 1944. Rustige dag geweest. In den avond komen er nog Tommy's over.

18 april 1944. Driemaal luchtalarm, er komen vliegtuigen over, er wordt opgeschoten.

19 april 1944. Vier of vijfmaal luchtalarm. Om zeven uur komen er nog veel vliegtuigen over, er wordt op geschoten. Vannacht zijn er nog een paar bommen gevallen bij Fr. Botermans' boomgaard. Het zullen wel Duitse bommen geweest zijn. Er werd ook vanuit de lucht geschoten.

20 april 1944. Eenmaal luchtalarm, hier is niets gebeurd, maar de ramen hebben hier weer flink gerammeld. Ik denk dat ze België weer flink gebombardeerd hebben.

21 april 1944. Niets bijzonders gebeurd.

22 april 1944. Een paar maal luchtalarm. Vannacht zijn er weer veel Engelsen over gekomen.

23 april 1944. Weer een paar maal luchtalarm, er komen Engelsen over.

24 april 1944. Vandaag rustig geweest. In de avond komen er nog een paar vliegtuigen over waarop wordt geschoten.

25 april 1944. Vandaag alles rustig geweest.

26 april 1944. Om goed zeven uur al luchtalarm. Overdag nog een keer of drie alarm, niets gebeurd. 's Nachts komen er weer enorm veel vliegtuigen over, er worden twee vliegtuigen neergeschoten.

27 april 1944. Vandaag tweemaal luchtalarm, niets gebeurd.

28 april 1944. Vandaag geen alarm geweest.

29 april 1944. Vandaag weer enige malen alarm. Er komen Engelsen over, er wordt op geschoten.

30 april 1944. Hier is het vandaag rustig geweest, in de verte hoort men druk bombarderen.

Mei 1944

1 mei 1944. Vandaag komen er weer veel vliegtuigen over. Er wordt op geschoten. Vannacht is er nog met het spervuur¹² geschoten.

2 mei 1944. Vandaag hebben ze het vliegveld gebombardeerd¹³, om half een alarm. De Engelsen waren al gauw te horen, na even rondvliegen beginnen ze met de mitrailleurs te schieten en gooien dan hun bommen uit. Ze schijnen meest op het vliegveld gevallen te zijn.

Vandaag is weer aangezegd om ruimingswerk te verrichten op het vliegveld.

3 mei 1944. Vandaag geen luchtalarm geweest.

4 mei 1944. Eenmaal luchtalarm, verder niets gebeurd.

5 mei 1944. Vandaag eenmaal luchtalarm, verder alles rustig.

6 mei 1944. Een paar maal luchtalarm. Vannacht zijn er nog Engelsen overgekomen, er werd op geschoten.

¹² Hier wordt het lichte luchtdoelgeschut rondom het vliegveld bedoeld.

¹³ 2 mei 1944 zie beschrijving Vijf jaar Luchtfront deel V pag.49

7 mei 1944. Vandaag zijn er weer veel Engelsen overgekomen, hier niets gebeurd.

8 mei 1944. Een rustige dag geweest.

9 mei 1944. Een paar maal luchtalarm geweest.

10 mei 1944. Vandaag is het vier jaar oorlog, elke dag wordt de invasie verwacht, er gebeurt echter niets.

11 mei 1944. Vandaag weer tweemaal luchtalarm. Om zes uur komen veel Engelsen over, er wordt een vliegtuig neergeschoten. De vliegeniers zijn er allen uitgesprongen. Ze kwamen op het vliegveld terecht. Het vliegtuig is veel verder gevallen¹⁴.

12 mei 1944. Vannacht hebben ze België weer zwaar gebombardeerd. Deuren en ramen schudden hier flink, wel anderhalf uur lang. Vandaag niets bijzonders gebeurd.

13 mei 1944. Een keer of drie luchtalarm, verder niets gebeurd.

14 mei 1944. Vandaag een rustige dag geweest.

15 mei 1944. Enige keren luchtalarm geweest, er is echter niets gebeurd.

16 mei 1944. Geen luchtalarm geweest.

17 mei 1944. Geen luchtalarm, alles stil en rustig, is het de stilte voor de invasie?

18 mei 1944. Rustige dag geweest.

19 mei 1944. Weer enige keren alarm geweest, er trekken Engelsen over.

¹⁴ Het vliegtuig is in het Rijens Broek gevallen. Voor meer informatie Deel V van Vijf jaar Luchtfront pag..51

20 mei 1944. Nogal rustig geweest.

21 mei 1944. Weer enige keren luchtalarm. In de middag wordt er met het spervuur geschoten, in de nacht wel vier keer met het spervuur.

22 mei 1944. Weer enige keren luchtalarm.

23 mei 1944. Vandaag weer twee keer luchtalarm, er trekken er wel over doch verder niets gebeurd.

24 mei 1944. Weer enige keren luchtalarm.

25 mei 1944. Vannacht hebben ze weer druk gevlogen. Er zijn wel vier of vijf vliegtuigen omlaag gekomen. Ze hebben ook heel laag met het spervuur geschoten. Bij P. Oprins is een schuurtje in brand geschoten en op drie plaatsen tegen het huis geschoten.

26 mei 1944. Weer enige malen luchtalarm, er trekken er wel over.

27 mei 1944. Weer tweemaal luchtalarm.

28 mei 1944. Vannacht kwamen er weer veel Engelsen over. Eén kwam er naar beneden. Hij¹⁵ huilde ontzettend, hij kwam in de Chaamse bossen even voorbij A. Timmermans terecht. Er ontplofte een bom, het was een ontzettende klap. Bij C. Hoevenaars was er nog een ruit kapot. Vandaag weer een paar maal luchtalarm. Er kwamen Engelsen over.

29 mei 1944. Tweemaal luchtalarm, niets gebeurd.

30 mei 1944. Tweemaal luchtalarm, er kwamen nogal Engelsen over, er werd op geschoten.

¹⁵ Drie van de zeven bemanningsleden liggen begraven op het kerkhof van Gilze. Vooraan links. Herinneringsbordje staat bij de graven.

31 mei 1944. Vandaag hebben ze het vliegveld gebombardeerd. Toen het luchtalarm ging, gooiden ze de bommen al weg. Ze zijn allemaal wel op het vliegveld gevallen. Er schijnen wel enkele burgers dood te zijn.

Juni 1944

1 juni 1944. Vannacht is er een Engels vliegtuig in de Verhovense akker gevallen. Het werd door het spervuur neergeschoten. Er zijn vijf doden¹⁶.

2 juni 1944. Vandaag alles rustig.

3 juni 1944. Rustig geweest.

4 juni 1944. Vandaag rustig.

5 juni 1944. Alles rustig.

6 juni 1944. Vandaag is de invasie begonnen. De Engelsen zijn aan de Franse kust geland. Overdag is alles rustig geweest, in de avond komen er nogal Duitse vliegtuigen over.

7 juni 1944. Eenmaal luchtalarm, er zijn echter geen vliegtuigen geweest.

8 juni 1944. Hier is alles rustig.

9 juni 1944. Alles rustig, wel gingen twee keer de sirenes op het vliegveld. Het was geen luchtalarm. De sirenes gingen lang, men zegt dat het invasiealarm is.

10 juni 1944. Vandaag alles rustig.

¹⁶ Het vliegtuig is gevallen tussen de Warande en de Ridderstaat. Aan boord waren ook twee Nederlandse spionnen die in de buurt van Heeze(Noord-Brabant) gedropt moesten worden. Voor meer informatie zie Vijf jaar Luchtfront deel V pag. 70. Heemkring Molenheide heeft aan de Ridderstraat een herinneringsbordje geplaatst.

11 juni 1944. Alles rustig

12 juni 1944. Eenmaal luchtalarm, niets gebeurd.

13 juni 1944. Vannacht zijn er veel Engelsen overgekomen. Er heeft ook een Duits vliegtuig zes bommen weggegooid bij P. Jacobs, er is echter niet veel schade.

14 juni 1944. Vandaag om zeven uur luchtalarm, er kwamen zeer veel Engelsen over, men kan ze duidelijk zien. Ze schijnen in Boxtel en Eindhoven gebombardeerd te hebben en in Duitsland.

15 juni 1944. Vandaag alles rustig

16 juni 1944. Eenmaal luchtalarm, geen vliegtuig gehoord.

17 juni 1944. Vandaag is het geschut weer terug gekomen na drie maanden weggeweest te zijn. Er komen ook veel vliegtuigen op het vliegveld. Binnenkort hebben we wel een bombardement te verwachten.

18 juni 1944. Alles rustig, alleen een hele nacht het ronken van de Duitse vliegtuigen.

19 juni 1944. Rustig geweest.

20 juni 1944. Vandaag al vroeg luchtgalarm, er is echter niets gebeurd.

21 juni 1944. Omstreeks tien uur kwamen er veel Engelsen over, er werd op geschoten. Ze vlogen echter door.

22 juni 1944. Vannacht kwamen er weer veel Engelsen over, het was weder een geraas in de lucht om bang van te worden.

23 juni 1944. Alles rustig geweest.

24 juni 1944. Niets bijzonders gebeurd. Op het vliegveld schijnen de vliegtuigen ook weer weg te zijn. Men hoort tenminste niet zo'n geronk meer.

25 juni 1944. Vandaag een paar maal klein alarm. Een enkel vliegtuig komt over, verder niets.

26 juni 1944. Rustig geweest.

27 juni 1944. Vannacht schijnen er nogal Tommy's overgekomen te zijn. Ik heb niets gehoord.

28 juni 1944. Vandaag om zeven uur luchtalarm, men hoorde wel vliegtuigen en bonzen in de verte, hier is niets gebeurd.

29 juni 1944. Vandaag weer vroeg luchtalarm. Er kwamen wel vliegtuigen over maar ze vlogen door. Overdag dikwijls klein alarm, dan hoorde men af en toe een vliegtuig. In de verte hoorde men het heel de dag door bonzen.

30 juni 1944. Eenmaal luchtalarm, ik heb geen Engelsen gehoord.

Juli 1944

1 juli 1944. Rustig geweest.

2 juli 1944. Geen luchtalarm geweest.

3 juli 1944. Vandaag alles rustig.

4 juli 1944. Een rustige dag.

5 juli 1944. Vannacht omstreeks half drie luchtalarm, er komen veel Engelsen over. Om goed acht uur weer luchtalarm, er komen een paar vliegtuigen. Dan weer veilig en direct daarna weer onveilig. Er komen veel vliegtuigen over, het is een mistige bewolkte lucht.

Wij dachten dat ze zouden doorvliegen, maar opeens hoorden we de bommen ratelen. Wij moesten lopen om nog in de kelder te komen. Wij hoorden wel dat ze vallen, maar toch niet zo dichtbij.

Maar nu het bombarderen voorbij is, horen wij pas wat een ontzettende verwoesting zij hebben aangericht. Gilze is in diepe rouw, men spreekt van eenentwintig doden en vijftien zwaar gewonden, behalve de ontzettende schade aan de woonhuizen.

De gezinnen van C. Timmermans op Verhoven vier, Sikkenga zeven of acht, In 't Ven vier personen. Op die huizen zijn alle bommen midden erop gekomen. Verder zijn Adr. Brouwers, W. Hendriks-Brouwers, Christ Klaassen, het zoontje van J. Kuipers-Geerts allen gedood.

Bij de zwaargewonden is ook A. Hoevenaars, onze huisgenoot, die ook in het dorp getroffen is. In het dorp moet de verwoesting verschrikkelijk zijn, vooral Oranjestraat, het Plein en de Raadhuisstraat. Laten we God danken dat hij ons gespaard heeft.

6 juli 1944. Vandaag eenmaal luchtalarm, er kwamen enkele Engelsen over. Vandaag werden de slachtoffers ter aarde besteld. Het was een droeve plechtigheid, eenentwintig graven. De belangstelling was enorm,.

7 juli 1944. Vanmorgen om kwart voor acht al luchtalarm. Heel de dag door hoort men af en toe een Tommy. Er is echte niets gebeurd.

8 juli 1944. Vandaag weer luchtalarm, er is echter niets gebeurd.

9 juli 1944. Alles rustig vandaag.

10 juli 1944. Rustig geweest.

11 juli 1944. Eenmaal luchtalarm, er zijn wel vliegtuigen overgekomen, toch is er niets gebeurd.

12 juli 1944. Vandaag tweemaal luchtalarm. Ook in het dorp was het alarm. Er kwamen wel vliegtuigen over, toch is er niets gebeurd.

13 juli 1944. Vandaag een rustige dag geweest.

14 juli 1944. Vanavond om negen uur nog luchtalarm, er is echter geen vliegtuig te horen geweest.

15 juli 1944. Geen luchtalarm geweest.

16 juli 1944. Vannacht hebben ze nog geschoten. Vandaag tweemaal luchtalarm, er is echter niets gebeurd.

17 juli 1944. Vannacht luchtalarm, er kamen vel Engelsen over, er werd op geschoten.

18 juli 1944. Vannacht is er weer een Engelse geweest, hij heeft een paar bommen gegooid. Op de dag alles rustig.

19 juli 1944. Vanmorgen goed om zeven uur al luchtalarm, het is mistig weer. Er komen zeer veel vliegtuigen over, men kan ze niet zien. Of de doorvliegen of rondvliegen, het is overal alarm. Er wordt flink geschoten. Wij zijn lang in de schuilkamer geweest. Ze trekken gelukkig door. Een uur later komen ze weer terug, er wordt weer veel geschoten. Het gaat er nog erger om er bang van te worden. Even na de middag is het veilig.

20 juli 1944. Vandaag is het weer hetzelfde als gisteren, alleen dat het wat later begint en wat later eindigt. Gisteren is er een granaat van het afweergeschut op een kippenhok gekomen in Ulicoten. Vlakbij waar vader en moeder zijn. Het werd geheel vernield. Tussen Chaam en Ulicoten is een Engels vliegtuig gevallen. Men zegt dat er zo nog acht komen zoals vandaag en gisteren. Het is niet te hopen.

21 juli 1944. Het is vandaag weer hetzelfde, er komen weer veel vliegtuigen over, er wordt veel geschoten. Ze schieten er één raak, het is net of het recht boven is, hij komt omlaag gedraaid, hij vliegt in brand, hij valt gelukkig toch nog in Bavel. Alle bemanning is dood. Eén vliegtuig gooit nog brandbommen op het Moleneind, de rest vliegt door.

22 juli 1944. Vandaag alles rustig.

23 juli 1944. Vandaag kwam er een vliegtuig laag over waar ze met het spervuur op schoten. Tegen de avond nog luchtalarm, er gebeurt echter niets.

24 juli 1944. Vandaag weer luchtalarm, er gebeurt niets.

25 juli 1944. Vandaag alles rustig

26 juli 1944. Vannacht hebben ze veel geschoten, op de dag rustig.

27 juli 1944. Vanmorgen om acht uur luchtalarm. Er komen enige vliegtuigen over.

28 juli 1944. Vanmorgen kwamen er weer veel vliegtuigen over, er werd op geschoten.

29 juli 1944. Voor den middag luchtalarm, er is niets gebeurd.

30 juli 1944. Vannacht om half een luchtalarm, er is niets gebeurd.

31 juli 1944. Wel driemaal luchtalarm. Er trekken veel vliegtuigen over, er wordt op geschoten.

Augustus 1944

1 augustus 1944. Vandaag alles rustig.

2 augustus 1944. Eenmaal luchtalarm, niets gehoord.

3 augustus 1944. Weer luchtalarm, er komen weer veel Engelsen over.

4 augustus 1944. Alles rustig.

5 augustus 1944. Alles rustig geweest.

6 augustus 1944. Rustige dag.

7 augustus 1944. Vandaag is het een verschrikkelijke dag geweest, waarbij drie onzer burenen het leven verloren. Het was al vroeg alarm, wij hoorden wel vliegtuigen overtrekken. Heel den voormiddag hoorde men ze ronken in het zuiden.

Tegen de middag kwamen ze ineens korter bij en gooiden ze van grote hoogte hun bommen neer, er vielen er nog aan de Rielsedijk, op 'n akker op Verhoven en het Moleneind. Jans van Engelen-Brouwers, Henk Brouwers en Harrie Brouwers, Ant. Broeders werden gedood. Adr. van Engelen en twee meisjes Persoons werden zwaar gewond. Het huis van Broeders is afgebrand. De huizen van van Engelen en Brouwers zijn zwaar beschadigd¹⁷.

8 augustus 1944. Vannacht ben ik erg bang geweest. Ze schoten bij ons in de straat met het geweer. Het was net of ze op het huis schoten. Men kon de kogels horen fluiten. 's Morgens waren de Duitsers met geladen geweren aan het zoeken. Ze liepen heel het veld af en vroegen of we niets verdachts gezien hadden. Overdag een keer of drie luchtalarm.

9 augustus 1944. Vandaag zijn de slachtoffers begraven, net voor de lijkdienst luchtalarm. Er komen Engelsen over, dan is het weer ven veilig, dan weer alarm, ook in het dorp.

Ik heb in de Ridderstraat en daarna weer op Verhoven in de schuilkelder gezeten en was om een uur thuis. Dan thuis ook weer in de schuilkelder, om twee uur alles veilig.

10 augustus 1944. Weer luchtalarm, er komen weer Engelsen over, er wordt op geschoten, er gebeurt niets.

11 augustus 1944. Vandaag na de middag weer luchtalarm, dan weer veilig. Rond vijf uur komen er jagers en beschieten de trein, het spervuur schiet er op en schiet in Molenschot twee boerderijen in brand. Deze nacht is er een vliegtuig gevallen op de Vossenbergh.

12 augustus 1944. Weer een keer of drie luchtalarm, er is niets gebeurd.

¹⁷ Vijf jaar Luchtfront deel V pag. 100

13 augustus 1944. Een rustige dag.

14 augustus 1944. Omstreeks tien uur luchtalarm, er komen wel vliegtuigen over. Rond vier uur weer alarm, weer even in de schuilkelder, toch vliegen ze door. Vannacht hebben ze ook nog geschoten.

15 augustus 1944. Vandaag is het zondag, de mensen zijn meestal al vroeg naar de kerk geweest. Het is net of ze er een voorgevoel van hebben dat er wat zal komen.

Om half tien luchtalarm, even daarna weer veilig. Dan omstreeks elf uur weer luchtalarm, er komen al gauw vliegtuigen. Ze blijven maar rondvliegen. Er komen er ook veel over die doorvliegen, die schijnen Eindhoven en Venlo gebombardeerd te hebben. Hier blijven ze echter maar rondvliegen.

Wij zijn al eens een keer van plan geweest om weg te fietsen, maar stellen het nog uit. Eindelijk zijn we nog gegaan, maar het was te laat. Ik was nog maar tot Aug. van Gestel gefietst of ze begonnen de bommen al te gooien. Ik heb daar in een slootje gelegen. Ik ben ontzettend bang geweest. Het was een verschrikkelijk bombardement. Het was of dat er geen einde aan kwam.

Toen ik eindelijk durfde te kijken was het boven het vliegveld een rookgordijn, het is niet te beschrijven. Op een paar plaatsen heeft het land gebrand. Van de middag hoort men nog altijd klappen en knallen van de tijdbommen die ontploffen.

16 augustus 1944. De sirenes zijn kapot, dus geen luchtalarm. Even na de middag waren een paar vliegtuigen aan 't rondcirkelen, er werd even druk op geschoten.

17 augustus 1944. Om negen uur luchtalarm in het dorp. Er komen enkele Engelse vliegtuigen over waarop wordt geschoten.

18 augustus 1944. Omstreeks half zeven luchtalarm. Er komen veel vliegtuigen over die terugkomen uit Duitsland.

19 augustus 1944. Alles rustig.

20 augustus 1944. Vandaag rustig.

21 augustus 1944. Vandaag moeten ze weer op het vliegveld rijden. Alles blijft rustig.

22 augustus 1944. Vannacht hoort men enige harde knallen, het zijn tijdbommen die ontploffen. De Duitsers ronken een hele nacht door, er staan weer veel vliegtuigen. Binnenkort kunnen we de Engelsen weer verwachten.

23 augustus 1944. Vandaag weer luchtalarm, er is echter niets gebeurd.

24 augustus 1944. Voor de middag weer luchtalarm, niets gehoord.

25 augustus 1944. Omstreeks half zes luchtalarm. De Engelsen zijn er al gauw. Ze vliegen van noord naar zuid. In België hoort men veel dreunen en bonzen. Wij zijn toch even de Bavelseweg op geweest, weer even thuis, dan weer luchtalarm, weer de weg op. Er komen er veel over. Ze vliegen op Engeland aan. Om tien uur werd het overal licht van een geweldige ontploffing en een geweldige knal. Er schijnt een vliegtuig op het vliegveld te verbranden¹⁸.

26 augustus 1944. Een keer of drie luchtalarm, aanhoudend in de schuilkelder. Ze trekken echter allen door. Het schrift is vol, was de oorlog nu ook maar gedaan. Zoals de Engelse zender zegt zitten ze maar 250 kilometer meer van Duitsland af, hoe lang nog!

27 augustus 1944. Vandaag begin ik weer aan een nieuw schrift, het is maar een oud, want nieuw zijn niet te krijgen. Omstreeks een uur luchtalarm, ik ben maar alleen. Even daarna hoort men de vliegtuigen. Ik ga maar weer op de vlucht. Om drie uur is het weer veilig. Weer een mooie zondag.

¹⁸ Vrijdagavond, 25 augustus raakt een Dornier tijdens de start in brand. Vijf minuten later schiet een enorme vuurzuil vol kleurige lichtfakkels de lucht in als de bomlading en een deel van de boordmunitie met daverend geweld explodeert. En met dit indrukwekkend vuurwerk wordt min of meer het einde gemarkeerd van de operationele activiteit van de Luftwaffe op Gilze-Rijen. (Vijf jaar Luchtfrent, deel V pag. 109)

28 augustus 1944. Vandaag weer driemaal luchtalarm, er komen veel Engelsen over, maar ze vliegen door. Toch weer een paar maal in de schuilkelder geweest.

29 augustus 1944. Voor acht uur al luchtalarm. Er waren wel vliegtuigen te horen, maar ze vlogen door. Vannacht is er een Duits vliegtuig op de Vossenberghaven gevallen.

30 augustus 1944. Een rustige dag geweest.

31 augustus 1944. Eenmaal luchtalarm. Er komen vier vliegtuigen over, er wordt op geschoten.

September 1944

1 september 1944. Vannacht wordt er met het spervuur geschoten. Op den dag vier of vijf maal luchtalarm. We zijn dikwijls in den schuilkelder geweest. Men zegt dat er veel treinen en autobussen beschoten zijn. Vanavond om half vier weer luchtalarm, er komen veel vliegtuigen over.

2 september 1944. Maar eenmaal luchtalarm geweest.

3 september 1944. Na de middag tweemaal luchtalarm. Omstreeks vijf uur komen weer Engelse vliegtuigen over. Ze draaien wat rond, wij vertrouwen het niet en rijden de Bavelseweg op.

Wij zijn net bij de weduwe Broeders of de bommen beginnen te vallen. Wij blijven maar doorfietsen, want ze vallen toch op het vliegveld. Wij hebben doorgereden tot hoeve Erika en altijd door bombarderen ze. Het was een verschrikkelijk gezicht. Er braken grote branden uit.

Toen begonnen er jagers te schieten uit de lucht. Het was mooi om te zien, allemaal zilveren sterren, maar gevaarlijk.

Men zegt dat de grote lederfabriek de Noord-Brabander¹⁹ in brand staat. De kerk van Hulthen, in puin ligt de school en boerderijen, maar men kan niets meer controleren.

¹⁹ Julianastraat, Rijen. De lederfabriek 'Noord Brabant', halverwege de Rijksweg en het NS-station Rijen, krijgt één of meer treffers en brandt vervolgens grotendeels uit. De Rijense

Vandaag heel den dag hebben er al auto's gereden. Men zegt dat de Duitsers al terugtrekken, het is te mooi om waar te zijn.

4 september. 1944 Vandaag ben ik nog naar Ulicoten geweest, het is maar angstig op de grote wegen. De Duitsers nemen veel fietsen in beslag. Ik ben altijd door de bossen gereden, door over een akker te rijden kan ik de Duitsers nog zien rijden.

Er rijden steeds maar auto's. men zegt dat ze bericht hebben gehad dat ze terug moeten trekken. Tegen de avond begint het overal te branden, op het vliegveld. Het is angstig om te zien, al die branden. Om goed tien uur begint het ook aan het afweergeschut te branden. Het is een ontzettende brand, als die planken gebouwen in lichterlaaie staan. Af en toe een zware knal.

Het is nu half twaalf, ik zal maar eindigen. Nu hoor ik dat in de Biestraat de boeren met paard en wagen met de Duitsers mee ontmoeten zijn. P. Vermetten aan de Chaamseweg hebben de Duitsers vannacht aangeschoten. Heel de dag door heeft men de kanonnen horen bulderen.

De Engelsen komen steeds dichterbij. Om twee uur vannacht drie ontzettende ontploffingen. Er gaan drie grote munitieopslagplaatsen de lucht in. Ze zijn maar zevenhonderd meter van ons vandaan. Het is een ontzettende ontploffing. Het is of het hele huis instort, de ruiten springen kapot, er is veel schade aangericht. Op het Moleneind hebben de huizen zeer veel geleden. Wij hebben van twee uur tot kwart over vier in de schuilkelder gezeten. Het brandt overal. Aan het geschut zijn ook hevige knallen.

5 september 1944. Men is angstig om op straat te komen. Men is bang door de Duitsers opgepikt te worden. De radio zegt dat Breda in handen is van de Engelsen. Anderen zeggen al van Rotterdam ook al. Aan het geschut begint al weer flink te branden en te knallen.

6 september 1944. De Engelsen zijn nog niet in Breda. Wel komen ze dichterbij, maar ze zeggen dat ze in Turnhout zijn. Het is een aanhoudend gedonder der kanonnen of bommen. Vandaag hebben ze weer op veel

vrijwillige brandweer kan niet veel doen door gebrek aan water (gas, waterleiding en elektriciteit functioneren niet meer).

plaatsen mannen opgepikt om aan de tankvallen te werken. Bij ons zijn ze het veld in geweest en ze durven niet binnen te slapen. Bij het geschut heeft het na vijf uur weer gebrand en veel munitie gesprongen. Het zijn harde knallen op het vliegveld brandt het ook weer.

7 september 1944. Vandaag hoort men de kanonnen niet bulderen, men is nog steeds bang op straat te komen. Men praat nu weer van paarden en wagens vorderen. Ik ben nog nar het dorp geweest, men ziet bijna geen manvolk op straat.

8 september 1944. Alles nogal rustig.

9 september 1944. Vandaag hoort men dikwijls Engelse vliegtuigen. Ze zoeken de wegen af, ze schieten op voertuigen, treinen en schepen.

10 september 1944. Voor den middag zijn er weer Duitsers naar paarden en wagens aan 't zoeken. Alle mannen zijn weer 't veld in gegaan. Vanmorgen al vroeg en heel de dag door hoort men vliegtuigen. Ze hebben weer veel geschoten. In Dongen heeft men vijf man doodgeschoten. Op 't vliegveld laat men nog steeds bommen ontploffen.

11 september 1944. Men hoort heel den dag Engelse jagers vliegen. Tegen de avond zijn er weer veel bommenwerpers overgekomen. Zij zijn niet ver weggeweest. Heel de dag door zijn er nog ontploffingen. In de munitiehokken hier achter is er nog één waar veel bommen in zijn. Vandaag zijn er Duitsers bij geweest, als ze het maar niet laten ontploffen.

12 september 1944. Vandaag door den dag altijd Engelsen in de lucht. Men hoort het dreunen van het schieten weer goed. Ze schijnen dichterbij te komen. Op sommige plaatsen hebben ze de grens overschreden. Op 't vliegveld zijn ze nog steeds aan 't vernielen, het zijn zware knallen.

13 september 1944. Vandaag is het weer een akelige dag geweest. Er zijn ontzettende ontploffingen geweest. Omstreeks zes uur enige verschrikkelijke knallen. De dakpannen worden weer gelicht, overal zijn weer stukken kalk gevallen. Omstreeks acht uur begint het weer, eerst een grote vlam, die alles in een akelig licht zet, dan een klappen en een gehuil in de lucht, het is om

bang van te worden. Om negen uur weet hetzelfde, ik ben zo bang en angstig, dat ik om half tien nog naar onze Kees gefietst ben, ofschoon men al om acht uur binnen moet zijn.

14 september 1944. Vandaag is het nogal rustig, maar tegen de avond komt men zeggen: 'deuren en ramen open zetten tussen acht uur dertig een elf uur', er moet een munitietrein springen op het vliegveld. Ik ben maar weer naar de Bolberg wezen slapen. Er is echter maar één klap geweest, nog niet zo erg hard²⁰.

15 september 1944. Vandaag zijn er nogal ontploffingen geweest en een grote brand op het vliegveld.

16 september 1944. Vandaag zijn er geen knallen geweest. De Duitsers worden hoe langer hoe beroerder, dan halen ze een varken weg, fietsen nemen ze in beslag, paarden en wagens, enz.

17 september 1944. Vandaag is het erg druk in de lucht, overal hoort men vliegtuigen. Vanavond horen wij dat er valschermtroepen geland zijn tussen Rijn en Lek²¹. In het zuiden hoort men de kanonnen duidelijk bulderen. De ondergrondse troepen hebben bevel gekregen te beginnen.

18 september 1944. Vandaag weer een aanhoudend vliegen. Zouden er weer troepen geland zijn? Men zegt dat Valkenswaard bevrijd is. Men hoort steeds het schieten, het is een spannende tijd.

19 september 1944. Vanmorgen toen we opstonden brandde het weer op het vliegveld. Er was nog munitie bij want het knetterde nogal. Op de dag is het nogal rustig geweest. Ik ben naar het dorp geweest en geen enkele Duitser gezien. Door het noorden hoort men wel vliegtuigen trekken. Zoals de zender zegt, dan is Eindhoven ook bevrijd. Men waarschuwt mannen van 16 - 50 jaar, dat ze door de Duitsers opgepikt worden om naar Amersfoort te zenden en zo door naar Duitsland.

²⁰ Pagina 132 Vijf jaar Luchtfront deel V

²¹ De slag om Arnhem

20 september 1944. Vandaag alles rustig. Zoals men zegt is Nijmegen bevrijd. Wij geraken hier ingesloten en als de Duitsers zich niet overgeven, dan kunnen we nog zware dagen krijgen.

21 september 1944. Alles rustig. Terneuzen door de Polen bevrijd.

22 september 1944. Vandaag is het nogal rustig. In de verte hoort men schieten.

23 september 1944. Vandaag zijn er veel Duitsers in Gilze gekomen, anders is het nogal rustig. Men zegt dat de Engelsen in Beers zijn.

24 september 1944. Alles rustig. Er zijn veel paarden en wagens over de weg gekomen. Van de Engelsen rond Beers niets gehoord vandaag.

25 september 1944. Alles rustig vandaag. Vader is thuisgekomen. Hij is ruim zeven maanden weggeweest.

26 september 1944. Vandaag is er nogal veel gevlogen. Vanavond om goed tien uur hangt de lucht vol lichtkogels. Ik tel er wel dertien.

27 september 1944. Vandaag nogal rustig.

28 september 1944. Vanmorgen hoorde men weer duidelijk schieten. Vandaag is er nogal veel uit de vliegtuigen geschoten.

29 september 1944. Vannacht zijn er in de Verhovense akker parachutes van lichtkogels neergekomen. Vandaag hoort men van alle kanten schieten, dan weer uit het zuiden, dan weer uit het westen, het noordwesten. Het is of men er rondom in zit. De jagers hoort men aanhoudend schieten. De radio zegt niets van deze kant. Hij zegt dat hij al in Baarle²² zit. Er zijn vandaag veel paarden en wagens van de Duitsers over de weg gekomen. Er worden nog steeds paarden en wagens meegenomen.

²² Baarle-Nassau

30 september 1944. Vanmorgen al vroeg rijden er weer paarden en wagens over de weg. Vandaag is er veel geschoten. Het is hard, men zou zeggen dat ze kortbij komen. Tegen de avond komen ze weer waarschuwen dat ze fietsen vorderen, even daarna komt er een Duits soldaat. Hij vraagt om te mogen slapen. Ik heb hem toch weg gekregen.

Oktober 1944

1 oktober 1944. Vandaag is het veel stiller. De radio zegt dat Merksplas en Zondereigen bevrijd zijn. Er zijn veel granaten neergekomen in Baarle-Nassau neergekomen. Om half tien hangen er weer lichtkogels.

2 oktober 1944. Men ziet het in de verte branden. Men zegt dat er in Baarle-Nassau veel doden zijn en dat er veel huizen plat liggen. In de avond ziet men het nog branden.

3 oktober 1944. Vandaag hoort men weer veel schieten. Om elf uur komen er weer een hele bende soldaten, ze vragen om te slapen en om te eten en te koken. Het is maar voor een paar uur, ze kruipen overal neer op het hooi boven de stal, in de schuur, op de hooiberg.

Ze gaan eten koken op een houtvuur in de hof. Ze hebben wel drie of vier vuren. Ze hebben emmers weggehaald en daar koken ze in. Aardappelen en groente halen ze maar van het veld en hout maar van de musterdshelf²³. Ze dragen heel de dag met hout. We moeten alles wegbergen want er is niets veilig. Het zijn allemaal Russen, behalve hun overste.

Ze hebben geen wapens, het zijn frontarbeiders, voormalige krijgsgevangenen. Het is avond maar we zijn ze nog niet kwijt²⁴.

4 oktober 1944. Vanmorgen al vroeg beginnen ze al aardappelen te koken. Ze schijnen het ook niet te erg breed te hebben. Als het zo door gaat zullen ze ons wel van onze aardappelen en groeten afhelpen. Maar vanavond gaan ze weg, zeggen ze.

²³ Stapel takken en kleinhout, werd o.a. gebruikt als aanmaakhout

²⁴ Pagina 160 Vijf jaar Luchtfront deel V

Het schieten komt steeds dichterbij , men hoort de mitrailleur al schieten en de ramen daveren. Om een uur of vijf kwam er een granaat tussen de Biestraat en het Raakeind terecht. Vanavond ziet men het op drie plaatsen weer branden. Het is al over negen, maar de Russen zijn we nog niet kwijt.

5 oktober 1944. De hele dag door wordt er veel geschoten. Er hangen geregeld vliegtuigen boven. De jagers schieten veel. Hoever de Engelsen zijn weten we niet veel van. Met de Russen zitten we nog steeds te kijken. Ze vertelden altijd dat een vuil volk is, maar ze hebben bijna de pomp en de put leeg geplast zo proper zijn ze. Het is een goedaardig volk, enige slechte zijn er onder. Ze hebben drie fietsen gestolen, één ervan hebben we al terug.

6 oktober 1944. Vannacht zijn er verschillende Engelse granaten in het dorp terechtgekomen. Het welpenhof is afgebrand. Voor de middag zijn er drie auto's door de Engelsen in brand geschoten op het Raakeind. Het heeft er vandaag hard gegaan aan het front. Men zou zeggen Alphen en Riel en op Tilburg aan. Heel de dag door hebben de jagers geschoten.

7 oktober 1944. Vandaag gaat het weer hard. Er zijn veel granaten op de Bolberg en in het dorp terechtgekomen. Op de Bolberg is er een kind gedood²⁵. De Duitsers halen maar weg. Bij Brouwers hebben ze een kalf geslacht. 's Nachts kan men bijna niet slapen van het schieten.

8 oktober 1944. Vanmorgen ben ik in Molenschot naar de kerk geweest omdat het veiliger is dan in Gilze. Vandaag is het stiller met het schieten. Vanavond komen ze uit het dorp om te slapen. De Duitsers zijn van plan om de molens, de watertoren en het raadhuis te laten springen. Daar zijn ze bang voor.

9 oktober 1944. Ze hebben toch nog niets laten springen, er zijn weer enkele granaten in het dorp gekomen. Het gaat niets vooruit met de Engelsen, het is net of ze overal teruggetrokken zijn.

10 oktober 1944. Vandaag hebben ze de molens, de watertoren en misschien nog wel meer gebouwen laten springen. Het is verschrikkelijk dat

²⁵ Sjefke Broeders 3 maanden oud. Pagina 146 Vijf jaar Luchtfront deel V.

men zoiets allemaal maar toe moet laten. Schoten de Engelsen maar wat vlugger op. Vandaag zijn er de Russen al een week en wanneer zullen ze gaan? Als wij Duitsers in de plaats krijgen, dan maar Russen.

11 oktober 1944. Vandaag zijn er bommen gevallen op de Alphenseweg en de jagers schoten veel. In het dorp zijn granaten neergekomen.

12 oktober 1944. Vandaag zijn er weer veel granaten in het dorp gekomen, er zijn veel huizen beschadigd. De mensen in het dorp slapen allen in de kelder. Op de dag zijn er weer bommen gevallen aan de Grooten weg²⁶.

13 oktober 1944. Vandaag hebben de Duitsers veel paarden en vee meegenomen. Vanavond kwamen er vijftig, zestig beesten over de weg. De mensen werden gedwongen om het vee mee naar Breda te brengen. Hoelang zitten wij nog met die rovers opgescheept.

14 oktober 1944. Vanmorgen moest het manvolk weer onderduiken, ze pikten weer volk op om het vee naar de Moerdijk te brengen.

15 oktober 1944. Vandaag ben ik nog naar onze Kees geweest, bij hem hebben ze ook drie koeien, het paard en een zeug meegenomen. Er zijn daar al veel granaten neergekomen. Vandaag hebben we voor het eerst enig bericht uit Ulicoten gehoord. De Engelsen zitten daar op de boerderij ingekwartierd, zoals Dr. Boots vertelde.

16 oktober 1944. Vandaag kwam er weer een kudde koeien over de weg. Men zegt dat het er weer uit Gilze zijn. Men zit de helen dag in angst, dat ze om het paard of koeien komen. De Engelsen blijven maar op dezelfde plaats zitten. Men zegt tussen Roosendaal en Breda, bij Goirle en in Alphen achter de spoorlijn²⁷. De mensen worden er allen moedeloos onder.

17 oktober 1944. Vandaag alweer hetzelfde, een angstig afwachten, komen ze niet om koeien of paarden. Het is om gek van te worden. Van Brouwers

²⁶ Mogelijk wordt hier de oude Rijksweg tussen Breda en Tilburg bedoeld

²⁷ Het Belslijntje

hebben ze een koe, die bij ons op de Bolberg in de wei liep, en door een granaat gewond was, de Duitsers meegenomen.

18 oktober 1944. Vandaag ben ik weer naar onze Kees geweest. Men hoorde de granaten daar fluiten, anders blijft het overal hetzelfde.

19 oktober 1944. Alles hetzelfde, daar een koe weggehaald, daar kalveren gestolen. Het blijft dezelfde hopeloze toestand.

20 oktober 1944. Vandaag schijnt er wat verandering te komen. Er wordt aanhoudend geschoten in het zuiden, maar in het westen nog meer. Laten we hopen dat er eindelijk de verlossing komt.

21 oktober 1944. Vanmorgen komt men zeggen dat onze Kees uit zijn huis moet. Om een uur moet hij geruimd zijn. We hebben met alle man elkaar geholpen om de boel weg te rijden. Het meest met kruiwagens, want paarden zijn veel weg, of men durft ze niet in te spannen.

22 oktober 1944. Vanmorgen kwam er een hele bende Duitsers om inkwartiering. Wij wilden ze wegsturen, omdat we al Russen hadden, maar er hielp niets aan, er was plaats genoeg in de stal. Ze haalden rogge en tarwe ongedorsen om op te slapen. De oppassers der officieren vroegen om een slaapkamer. Maar die hadden we geen, dan een kamer om te eten. Ze waren nog maar precies aan 't eten, of er kwam een boodschap, onmiddellijk oprukken naar Breda. Nu dat was een opluchting, na een half uur alles weer weg. Vandaag is er nogal geschoten.

23 oktober 1944. Vandaag weer Duitsers bijgekomen, om zeven uur 's avonds kwamen ze afzetten. Tien of twaalf paarden met wagens. De stal staat vol. Vanmorgen al vroeg werden we wakker, geschoten op straat, geschut op het Moleneind.

24 oktober 1944. Wij hebben van allerlei nationaliteiten erbij. Twee Polen, Italiaan, Duitsers en Russen. Vandaag zijn er twee Russen gesneuveld toen

ze van hun werk kwamen, kort bij de oude pastorie²⁸. In het dorp komen veel granaten neer. Vanmiddag hebben ze onze Jan en twee van Brouwers opgepikt om schuilkelders te gaan maken aan het front. In het bakhuis zit een zadelmaker te werken.

25 oktober 1944. Vandaag weer gaan werken, één is er niet present, nu komt er een Duitser een vreselijk kabaal maken, hij dreigt ons wanneer hij vanmiddag niet verschijnt ons door de veldgendarmeerie van de boerderij te laten jagen.

Wij waren bang maar we hebben niets meer gehoord. Vanmiddag hebben wij onze kamer moeten afstaan aan een dokter met zijn oppassers. Ze zien er nogal geschikt uit. Vannacht is er een harde klap geweest, ze zeggen van een vliegende bom. Vannacht hebben wij in de kelder geslapen.

26 oktober 1944. Vandaag weer volk bij, die van Brouwers uit Chaam zijn teruggekomen. Ze zeggen dat daar vannacht wel 500 granaten neergekomen zijn. Men kan de granaten goed horen fluiten. De Engelsen schijnen korter bij te komen, men zegt dat ze al in Tilburg zitten.

27 oktober 2024. Vandaag is het een dag geweest die wij niet zullen vergeten. Het begon 's morgens al om 3 uur. Wij hoorden de mitrailleurs al zo kortbij schieten, dan hoorden wij vooral lopen.

Ik stond op, allen waren bezig te vertrekken. De dokter, de Duitsers en de Russen. Een officier der Russen beval paard en wagen in te spannen. Ik zei dat er geen mannen thuis waren, waarna hij de bedden afzocht. Ze sliepen gelukkig in de kelder. Toen hij niets vond vertrok hij. Kort daarna kwam hij weer terug en gebod mij om mee te gaan. Ik zei dat ik hem niet verstond, toen hebben ze zelf het paard uit de wei gehaald en meegenomen.

Jan van Bavel is ook meegenomen, hij is nog niet terug. Intussen werd er druk geschoten. Op de voormiddag was het aanhoudend knetteren der mitrailleurs, na de middag hoorden wij de kogels al fluiten.

Bij Broeders op Verhoven zagen wij het al branden. Kort daarna op het Moleneind bij Broeders. Er kwamen enige Duitsers achter door de akkers.

²⁸ Deze oude pastorie stond op de hoek van de Kerkstraat en de Alphensebaan, ongeveer op de plek waar nu een Mariakapelletje staat. Tegenover Kerkstraat 33.

Kort daarna reed er een motor over de weg die vanaf Verhoven beschoten werd. Ze schoten bij H. Hendriks de boel in brand. Van verre zagen wij twee tanks bij C. Meeren over de akker rijden, dat waren al Engelse. Vanavond hoorden wij dat om een uur²⁹ de Polen Gilze binnengetrokken zijn. Het moet een grote vreugde geweest zijn. Naar wij hoorden zijn er nog wel een drietal boerderijen afgebrand en een dode te betreuren.

28 oktober 1944. Omstreeks tien uur kwamen de tanks over de Bavelseweg. Dan komen de eerste tanks ineens dwars over de akkers. Over sloten en dwars door prikkeldraad rijden ze of het niets is. Ze rijden dan op Molenschot en Bavel aan. Al gauw ziet men het branden. Men zegt in Molenschot 12 boerderijen en in Bavel ook wel 12. Wij mogen O.L Heer wel bedanken dat het zo goed is afgelopen.

29 oktober 1944. Vanmorgen J. van Bavel aangekomen, hij heeft ons paard meegebracht. Hij is wel gewond, maar hij toch terug. Heel de dag rijden er auto's en tanks, het is drukte van belang. Men begrijpt niet waar het allemaal vandaan komt. Wij zijn vandaag naar Ulicoten geweest, maar zij waren geëvacueerd naar België tussen Westmalle en Antwerpen.

30 oktober 1944. Vannacht is er nog veel geschoten. De stukken stonden vlakbij, het klapte hard. Anders gaat alles goed. Men kan niet geloven dat men nu overal vanaf is en dat men niet bang meer hoeft te zijn dat de Duitser alles weghaalt.

31 oktober 1944. Vandaag is C. Hoevenaars thuis geweest, ze zitten tussen Mechelen en Antwerpen, ze maken het goed. Het is nog steeds een aanhoudend rijden over de weg.

²⁹ 13.00 uur

November 1944

1 november 1944. Vandaag moest men weer op het vliegveld gaan werken. Het moet zo spoedig mogelijk in orde gemaakt worden, men ziet er al eens een klein vliegtuig op dalen.

2 november 1944. Zoals de radio zegt dan zitten de Engelsen kort bij Geertruidenberg en bij Terheijden. Men kan de mitrailleurs vandaag nog horen schieten.

3 november 1944. Vandaag wordt er hard geschoten. De Engelsen zijn bij Terheijden een weinig teruggeslagen. Vandaag is ons moeder en C. Hoevenaars' huishouden thuis gekomen. Ze zijn in Kontich in België geweest. Vandaag is er een vliegende bom in Chaam terecht gekomen.

4 november 1944. Vandaag hoort men het schieten niet zo goed meer.

5 november 1944. Er zijn weer veel plaatsen bevrijd zoals de radio zegt. Terheijden, Wagenberg, Den Hout. In de Langstraat drie dorpen. Nieuw-Vossemeer, enz..

19 november 1944. Al veertien dagen heb ik niets meer bijgeschreven, ik zal nu maar schrijven wat er in die veertien dagen gebeurd is. De Duitsers zitten achter de Moerdijk. Hier is alles rustig. Op het vliegveld laten ze nog bommen ontploffen, het zijn dikwijls harde knallen. Op het vliegveld zijn er deze week al Hollandsche KLM vliegtuigen gedaald. Alles begint nu stiller aan weer te draaien. Er begint af en toe weer een krant te komen. De godsdienstoefeningen worden nu in het Patronaat gehouden.

Januari 1945

1 januari 1945. Het is al een of zes dat ik niets meer in mijn boek geschreven heb, toch is er de laatste weken weer meer gevaar. Er zijn nu al een week of drie dat er geregeld vliegende bommen overkomen, er zijn er ook al een paar in Gilze gevallen. Eén in de Biestraat en een in de akker achter de Nieuwstraat. Ze hebben weinig schade aangericht.

Vandaag hebben we weer een bombardement van de Duitsers meegemaakt. Het was een verrassing, niemand had er erg in. Het was al goed om negen uur. Er werd geen luchtalarm gegeven, ik was in de kerk. Er zijn veel kleine bommen gevallen. Jammer dat er weer één dode te betreuren valt. P. Jansen van de Bavelseweg en Ant. Stoope is zwaargewond.

Er is nu een jaar voortgegaan, nadat ik mijn dagboek begonnen ben. Het heeft ons veel leed gebracht maar het heeft ons toch de vrijheid gebracht, en God zij dank zijn ons grote rampen gespaard.

7 januari 1945. Er wordt druk geschoten aan de Maas vandaag. De Engelsen zitten nog steeds aan deze kant van het water, zouden ze soms onderhand niet doorstoten.

Februari 1945

4 februari 1945. De toestand in het noorden blijft hetzelfde. Ze blijven maar steeds voor de Maas zitten. Men zegt dat er hongersnood heerst. Hier komen veel vliegende bommen over, er zijn er veel gevallen. In de omtrek van Gilze hebben ze ook veel schade aan de huizen aangericht.

Maart 1945

25 maart 1945. Het is weer een hele tijd geleden dat ik wat in mijn dagboek schreef. Ik zal proberen alles nog te vertellen. Er zijn deze twee maanden veel V1's overgekomen en er zijn er ook veel gevallen. In februari viel er een op honderd meter afstand toen ik over de Bavelseweg reed tussen JB. Gulikx en Dries Rennen. Hij deed niet zoveel schade. Verder zijn er verscheidene gevallen die niet zo veel schade deden.

Maar op eind februari kwam er een in het dorp terecht. In de Wagenstraat, hij heeft geweldige schade aangericht. Er werden drie woonhuizen met de grond gelijk gemaakt. Er waren acht slachtoffers: Fien Broeders, twee zusjes Weterings, mevr. Segers en twee dochters, kinderen Verheijen, Peters en Vermeeren die bij de boterfabriek om eten kwamen. De schade aan andere huizen, de boterfabriek, de pakhuizen van Willemse enz. is enorm.

We hebben eens een week gehad dat er in vijf dagen geen vliegende bommen overkwamen, we dachten dat we er af waren, maar het gaat weer steeds door.

Deze week is er een V2 gevallen in de akker vlakbij C. van Gils³⁰. De schade was weer verschrikkelijk, er waren echter geen doden, wel gewonden.

Gistermorgen is er weer een V2 gevallen op de Bolberg, er is veel schade aan boerderijen.

23 maart 1945. Vandaag is er een groot offensief begonnen aan de Rijn bij Wezel. Er komen een dag of drie verschrikkelijk veel vliegtuigen over. Het is te hopen dat eindelijk voor het noorden de bevrijding komt, want de toestand moet er verschrikkelijk zijn.

30 maart 1945. Vandaag zijn de laatste vliegende bommen overgekomen.

31 maart 1945. De Canadezen zijn een offensief begonnen bij Nijmegen. Nu na zes weken hebben ze Gelderland, Overijssel, Drenthe, Friesland en Groningen zo goed al geheel bevrijd. Maar de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht, waar hongersnood heerst wachten nog steeds op hun bevrijding. Vandaag is er een biddag gehouden in bevrijd gebied, moge er spoedig hulp komen.

April 1945

29 april 1945. Zondag, vandaag hebben vliegtuigen der geallieerden voedselpakketten uitgeworpen, eindelijk is dan de verlossing gekomen uit de hongersnood. Gisteren heeft Himmler de capitulatie aangeboden, echter alleen aan Engeland en Amerika. Het wordt echter niet aangenomen, daar het niet tevens aan Rusland gericht was. Hij zei verder dat Hitler stervende is.

30 april 1945. Mussolini terechtgesteld.

30 april 1945. Hitler is dood, zo meldt men, zou hij echter niet ondergedoken zijn.

³⁰ In de Ridderstraat in Gilze